

время не способно самостоятельно относить действие к прошлому. Данное значение возможно благодаря контексту. В примере А. А. Фета осознание отнесенности повествования к прошлому времени происходит на стадии завершения рассказа. В заблуждение вводит как отсутствие эгоцентриков прошедшего, так и ложный эгоцентризм «сейчас».

Аналогичным образом в письме Л. Н. Толстого глаголы прошедшего времени *был, исчезла* встраиваются в дополнительный нарратив настоящего времени: *«Что вы говорите о 4-м апреле? Для меня это был *soir de grâce*. Последнее уважение или робость внутреннего суда над толпой исчезла. Ведь это всенародно, с важностью, при звоне колоколов вся Россия, которая слышна, делает глупости с какой-то радостью и гордостью»*. Последнее предложение не только соотносится с конкретным обстоятельством времени (4-е апреля), но и приобретает оттенок узуальности (в значении *как обычно 4-го апреля...*).

Категория Л/НЛ при этом характеризуется относительно: формально выраженное значение Л осложняется комплексом значений абстрактности и многократности действия/состояния НЛ. Это результат ситуации вторичного дейксиса. Рассматривая нарратив и перформатив как категории философские, С. В. Герасимов, перефразируя Гуссерля, заключает: *«Читатель или зритель, находясь в системе описания событий нарратива, отличающихся по месту и времени от времени действительности, существует одновременно в двух реальностях»* [6; 16].

Оформление высказывания при помощи грамматических форм, выражающих НЛ, приводит к обобщению, заключению в высказывании опыта как всего человечества на всех стадиях его развития, так и отдельной жизни конкретного человека. Богатый примерами культурной символики материал, превалирующий в переписке Л. Н. Толстого и А. А. Фета, создает эстетическую реальность вторичного дейксиса, в котором сосуществуют художественный и эпистолярный дискурсы. Градуирование и концентрация значений НЛ в пространстве авторского литературного письма обуславливают название выдвигаемого нами жанра и позволяют провести границу между частным (бытовым) и собственно литературным письмом.

Отметим тенденцию к стратификации эпистолярного текста в соответствии с Л/НЛ: информация бытового содержания главным образом интерпретируется с помощью Л, тогда как уровень обобщения вызывает действие НЛ. Организованная по градуальному принципу характеристика действия в эпистолярной, несмотря на то, что формат исследования не позволяет привести все случаи употребления и реализации категории времени, показала количественное превосходство материала культурной и литературной значимости над собственно бытовым.

Список использованной литературы

1. Доминенко, Н.В. Спорные аспекты теории авторского литературного письма / Н. В. Доминенко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия. – 2014. – Т. 27, № 1–2. – С. 139–145.
2. Бондарко, А.В. Временная локализованность / А. В.Бондарко // Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / А. В. Бондарко [и др.]; под ред. А.В. Бондарко [и др.] – СПб., 1987. – Гл. II. – С. 210–234.
3. Падучева, Е.В. Эгоцентрические единицы языка. / Е. В. Падучева. – М.: Издательский Дом ЯСК, 2018. – 440 с.

Э. Ю. Дзюкава,

канд. філал навук, дацэнт (Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск, Беларусь)

ЖЫЦЦЁВЫЯ І ПЕРАКЛАДЧЫЦКІЯ ПРЫЯРЫТЭТЫ АНГЛІЙСКОЙ ПАЭТЭСЫ ВЕРЫ РЫЧ

Анатацыя. У артыкуле разглядаецца перакладчыцкая дзейнасць англійскай паэтки Веры Рыч, вывяляюцца адметнасці псіхалогіі яе творчасці на прыкладзе яе ўкраіназнаўства і беларусазнаўства. Ставіцца пытанне пра актуальнасць вывучэння беларускімі даследчыкамі ўсяго комплексу перакладчыцкай стратэгіі Веры Рыч, яе ролі ў развіцці сучаснага працэсу міжнароднага ўзаемадзеяння.

Ключавыя словы: Вера Рыч; Максім Багдановіч; мастацкае слова; паэтычны пераклад; пераклады з беларускай паэзіі; пераклады з украінскай паэзіі; Якуб Колас, Янка Купала.

E. Y. Dyukava,

PhD, Ass. Professor (Belarusian State University, Minsk, Belarus)

LIFE AND TRANSLATION PRIORITIES OF ENGLISH POET VERA RICH

Abstract. *The article represents the translation activity of the English poet Vera Rich, highlights the psychology of her work on the example of her Ukrainian studies and Belarusian studies. The question is raised about the relevance of the study by Belarusian researchers of the entire complex of Vera Rich's translation strategy, her role in the development of the modern process of international interaction.*

Key words: *artistic word; Maxim Bogdanovich; poetic translation; translations from Belarusian poetry; translations from Ukrainian poetry; Yakub Kolas; Yanka Kupala; Vera Rich.*

Вера Рыч (*Vera Rich, 1936 – 2009*) – знакамітае імя ў англамоўным свеце. Абсягі яе творчай жыццядзейнасці вельмі шырокія, яна не толькі паэтка, яна і журналіст, і мовазнаўца, і гісторык, грамадскі дзеяч. А ў коле славянскіх народаў найбольш вядомы талент Веры Рыч у галіне мастацкага перакладу. Яна шчыра працавала з мэтай раскрыць перад англамоўнымі чытачамі класіку і сучасныя дасягненні рускай, польскай, чэшскай, харвацкай, нарвежскай, іспанскай літаратуры. Аднак прыярытэтнымі для яе былі літаратуры ўкраінскага і беларускага народаў.

Мастацкім перакладам яна захапілася з канца 1950-х гг., яшчэ будучы ліцэісткай. Паказальны той факт, што нават у зборнікі ўласных арыгінальных вершаў Вера Рыч уключала па некалькі сваіх перакладных работ, якія лічыла для сябе вельмі важнымі. Гэты прынцып рэалізуецца ўжо ў зборніку «Абрысы» («*Outlines*», 1960), першай кнізе яе арыгінальных вершаў. У другой кнізе яе аўтэнтчнай паэзіі «Спадзяванні і вобразы» («*Portents and Images*», 1963) месцілася тры пераклады з украінскай лірыкі - Т. Шаўчэнкі (*Тарас Григорович Шевченко, 1814 – 1861*), І. Франко (*Іван Якович Франко, 1856 – 1916*), П. Філіповіча (*Павло Петрович Филипович; 1891–1937*), два творы беларускіх аўтараў - М. Багдановіча (*Максім Адамавіч Багдановіч, 1891 – 1917*), Якуба Коласа (*Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч, 1882 – 1956*).

Пераклады Веры Рыч - вялікая культурная каштоўнасць як з боку папулярызаванні украінскай літаратуры, так і з пазіцыі іх арыгінальнага іншамоўнага мастацкага прачытання. Сярод найбольш важкіх творчых здабыткаў варта назваць яе англамоўныя ўзнаўленні знакамітай драмы «Лясная песня» (*Лісова пісня, 1912*), паэмы «Баярыня» (*Боярыня, 1912*) Лесі Украінкі (*Лариса Петрівна Косач-Квітка, 1871 – 1913*), паэмы «Майсей» (*Мойсей, 1905*), верша «Каменяры» (*Каменярі, 1878*), іншых паэтычных твораў са спадчыны І. Франко, пераклады паэзіі яскравых пісьменнікаў XVIII – XX стагоддзяў, такіх як Гр. Скаварада (*Григорій Савич Скворода, 1722 – 1794*), М. Орэст (*Михайло Костянтинович Зеров; 1901–1963*), А. Тэліга (*Олена Іванівна Теліга, 1906–1942*) і інш. Наколькі глыбока, мэтанакіравана, адказна Вера Рыч ставілася да перакладу сведчыць гісторыя яе працы над творамі Кабзара. Так, у 1961 годзе выйшаў друкам зборнік яе перакладаў паэм і

вершаў Тараса Шаўчэнкі «Песня над цемраю» («*Song out Darkness*»). Цягам 1961-1969 гадоў Вера Рыч апублікавала поўныя пераклады 51 вершаванага твору Т. Шаўчэнкі (сярод іх 9 паэм, урывак з паэмы «Княжна» (1847)). 16 твораў Кабзара ў гэты час былі ёю перакладзеныя ўпершыню. Увогуле пяру Веры Рыч належыць больш за 90 перакладаў з Шаўчэнкавай спадчыны. Яна - аўтар найбольш поўнай прэзентацыі версій твораў Кабзара, выкананых на англійскай мове.

Славяназнаўства Веры Рыч мела комплексны характар, рэалізавалася ў яе паэтычных і перакладчыцкіх здабытках, літаратурна-крытычнай дзейнасці, праз кола агульных культуралагічных акцый і зацікаўленняў, такіх як выдавецкая, рэдактарская праца, ініцыятывы грамадскага характару і інш. Свой журналісцкі, літаратурна-крытычны, арганізатарскі талент Вера Рыч выяўляла як рэдактар паэтычнага часопіса «*Manifold Magazine of New Poetry*», «*The Ukrainian Review*», выступленнямі ў еўрапейскай прэсе па пытаннях развіцця ўкраінскай і беларускай культуры.

Сустрэчную ўвагу і павагу Вера Рыч як інтэрпрэтатар украінскай мастацкай літаратуры атрымала і з украінскага боку. Нацыянальны саюз пісьменнікаў Украіны адзначыў творчую адданасць Веры Рыч перакладам з украінскай літаратуры дыпламам лаўрэата Міжнароднай літаратурнай прэміі ім. Івана Франка (1997 г.). Урад Украіны ў 2006 г. ўзнагародзіў Веру Рыч ордэнам княгіні Вольгі. Перакладчыцкі метад Веры Рыч стаў аб'ектам грунтоўнага даследавання Г. Косіў: у 2006 г. ёю была паспяхова абаронена дысертацыя на саісканне навуковай ступені кандыдата філалагічных навук. Пазней, на падставе абароненага дысертацыйнага матэрыялу, аўтар выдала манаграфію пад назвай «Творчы портрет перекладача» (Львів, 2011). У сваю кнігу Г. Косіў уключыла і поўную бібліяграфію перакладаў Веры Рыч твораў украінскай мастацкай літаратуры.

Паралельная адданасць Веры Рыч беларускаму мастацкаму слову была не менш інтэнсіўнай. Аднак трэба адзначыць, што ўвесь беларускі комплекс творчай спадчыны Веры Рыч на адпаведным узроўні ў нашай краіне яшчэ не дастаткова асветлены. Сярод публікацый, прысвечаных беларусіянэ Веры Рыч, варта вылучыць асобныя выступленні Леаніда Казыры, Алеся Белага, Адама Мальдзіса, а таксама матэрыялы Вячаслава Рагойшы, Таццяны Кабржыцкай і інш.

Выступленні В. Рагойшы і Т. Кабржыцкай не толькі змяшчаюць прафесійны аналіз мастацкіх прыწყцаў перакладчыцкага крэда англійскай паэтэсы. У іх працах праліваецца святло і на матывацыю перакладчыцкай працы, і на псіхалогію творчай зацікаўленасці Веры Рыч менавіта прыгожым пісьменствам украінцаў і беларусаў. Як вядома, абодва даследчыкі, Т. Кабржыцкая і В. Рагойша, – вядучыя спецыялісты ў галіне беларуска-ўкраінскага літаратурнага ўзаемадзеяння. Іх уключанасць у міжнацыянальную кантакталогію станаўлення і развіцця літаратур суседніх народаў украінцаў і беларусаў таксама атрымала высокую ацэнку ва Украіне, як і адпаведная праца Веры Рыч: Вячаслаў Рагойша, Таццяна Кабржыцкая – лаўрэаты Міжнароднай літаратурнай прэміі ім. Івана Франка (2001). Таццяна Кабржыцкая, як і Вера Рыч, уганараваная ордэнам княгіні Вольгі (2007). Вывучэнне творчасці Веры Рыч было падмацаванае ў іх яшчэ і асабістым знаёмствам. Вера Рыч неаднойчы наведвала Беларусь. Па запрашэнні В. Рагойшы, у прыватнасці, прымала ўдзел у навукова-практычнай канферэнцыі «Міжнародныя Ракаўскія чытанні» (2002). Цалкам верагодна, што маладзейшае пакаленне даследчыкаў літаратурнай дзейнасці знакамітай англічанкі зможа адшукаць яшчэ не апрацаваныя факты з біяграфіі Веры Рыч у Дзяржаўным літаратурным музеі-архіве, куды на захаванне перадаюцца і асабістыя архівы беларускіх навукоўцаў.

Сяброўскія повязі і творчыя кантакты паміж Верай Рыч і сям'ёю Вячаслава Пятровіча і Таццяны Вячаславаўны трывалі не адно дзесяцігоддзе. З прыватных расповедаў В. Рагойшы, Т. Кабржыцкай, а таксама іх публікацый у друку складваецца жывы партрэт «няўрымслівай англічанкі». Уласна кажучы, менавіта на падставе тых шчырых аповедаў Веры Рыч пра яе жыццё, якімі яна дзялілася з Рагойшамі, мы атрымліваем унікальную змогу выявіць пэўныя заканамернасці станаўлення арыгінальнага таленту англійскай пісьменніцы, заглябіцца ў тонкія матэрыі псіхалогіі яе творчасці.

Вера Рыч была адзіным дзіцем у сям'і Джоана і Магдален Рыч. У гутарцы з журналістамі неяк

пісьменніца выказала меркаванне, што імя яе бацькі Джон можа па-ўкраінску гучаць як Юры, таму ў афіцыйных публікацыях зрэдку яна падаецца як Рыч Вера Юр'еўна. Бацька яе - юрыст, чалавек адукаваны і практычны, марыў, каб яна авалодвала дакладнымі навукамі. Падначаленая бацькаваму рашэнню, яна паступае на матэматычны факультэт універсітэта. Аднак верх бярэ яе «Вялікасць Літаратура», а гэта азначае далейшае спасціжэнне гуманітарных навук, гісторыі, філалогіі ў Лонданскім і Оксфардскім універсітэтах, уласная пісьменніцкая творчасць. Што ж паспрыяла гэтаму?

Маці яе, выйшаўшы замуж, як тады было заведзена, нідзе не працавала, але яе неспакойная натура шукала «выйсця ў людзі». Магдален час ад часу дасылала кароценькія допісы ў жаночыя часопісы. У сярэдзіне 1940-х гг. знайшла сябе ў грамадскай працы сярод супрацоўнікаў Чырвонага Крыжа, што апекаваліся ўдзельнікамі Другой сусветнай вайны. Такім чынам ў іх сям'і адбылося першае рэальнае знаёмства з выхадцамі са славянскіх зямель, чалавекалюбнасць, спагада знаходзілі рэалізацыю ў клопатах пра лёс канкрэтнага чалавека.

У гэтыя ж гады, падлеткавыя і, як выявілася, вырашальныя, закладваюцца асновы светапогляду нашай гераіні. Сапраўднае імя пісьменніцы – Фэйт Элізабет. Як яна прызнавалася Рагойшам, псеўданім - славянскае імя Вера - прыйшоў да яе ў раннім юнацтве пад уплывам творчасці Оскара Уайльда (*Oscar Wilde, 1854 –1900*). Дзяўчына, маючы ірландскія карані – што традыцыйна прадвызначала непакорнасць і свабодалюбнасць - захапілася п'есай Уайльда «Вера ці нігілісты» (*Vera; or, The Nihilists, 1880*). Выбар упаў на Уайльда невыпадкова. Пісьменнік таксама пазіцыянаваў сябе ірландцам. Гэтыя неспадзяваныя абставіны зацікавілі нас, прымусілі спецыяльна выявіць увагу да згаданага твору. Цэнтральны вобраз п'есы быў выпісаны аўтарам на падставе гістарычных звестак і легенд, што поўнілі Еўропу часу Уайльда, пра расійскую пісьменніцу, публіцыстку, народніцу-рэвалюцыянерку Веру Засуліч (*Вера Ивановна Засулеч, 1849 – 1919*). Рамантыка пратэсту, апантанае імкненне да справядлівасці, пошукі магчымасцей удасканалення грамадства – якасці характару галоўнай гераіні п'есы класіка англійскай літаратуры, якія захапілі маладзенькую чытачку. Дапытлівы погляд скіраваў яе у бок гісторыі Расійскай імперыі, бурлівых настрояў, што разбуралі атмасферу «турмы народаў».

Узорам для пераймання ў той жа час, як згадвала сама Веры Рыч, стаў для яе таксама вобраз неардынарнай англічанкі miss Foster, якая ў гады Веры Засуліч скіравалася з рэспектабельнай Англіі ў Маскву, каб сабраць там сродкі сярод мясцовых жыхароў і выехаць далей на дапамогу да «пракажонных якутаў». Згадкі пра miss Foster як пра ўзорны фактар пазней Вера Рыч сустрэла ў любімай ёю украінскай пісьменніцы Лесі Украінцы. Вось так, не маючы ў родзе ні ўкраінскіх, ні беларускіх каранёў, Вера яшчэ ва ўзросце ліцэісткі зацікавілася гістарычным лёсам гэтых народаў. Па прапанове старэйшых сяброў пачала перакладаць украінскія вершы, выступаць з імі перад аўдыторыяй. А што датычыць беларусаў, то рэальнае знаёмства з імі адбылося неспадзявана праз дзеда і бабулю, што былі звязаныя з беларускімі святарамі ў Лондане.

Такімі былі першыя імпульсы славяназнаўства Веры Рыч. Урэшце яна адчула ў сабе непераадольную прыцягальнасць да гісторыі беларусаў. Вывучаючы стараанглійскую і стараскандынаўскую мовы, скандынаўскія сагі, як даследчыца яна адшукала кантакты вікінгаў, якія лучылі даўніх англійцаў, скандынаваў і першыя крокі хрысціянізацыі беларусаў, што выявілася ў яе разважаннях над тэкстамі ісландскіх саг, місіянерскую дзейнасць скандынава Торвальда Вандроўніка на Полаччыне [гл. 1].

З прыватных аповедаў вядома, як зацікаўлена Вера Рыч ужо ў сталым узросце прывечвала беларускую моладзь, што праходзіла стажыроўку ў Лондане, апекавалася беларусамі, шмат расказвала ім пра Ірландыю, спецыяльна знаёміла з цікавымі людзьмі – выхадцамі з гэтага краю. Можна меркаваць, што сацыякультурны феномен ірландаў экстрапаліраваўся ў свядомасці Веры Рыч на нацыянальныя адметнасці беларусаў, якіх пачала ўспрымаць як сваіх родных па крыві людзей. Урэшце праблемы культуры Цэнтральнай і Усходняй Еўропы сталі дамінантнымі ў грамадскім і творчым жыцці нашай гераіні.

Як заўважае Т. Кабржыцкая, заангажаванасць Веры Рыч ва ўкраінскую і беларускую літаратуры мае пад сабой рацыянальную аснову, падмацаваную і непрадбачанымі абставінамі. «Знамянальна - піша даследчыца, - як значыўся лонданскі адрас паэткі: *Vera avenue. Раён Вялікага Лондану, дзе жыла Вера Рыч, плановаў*

архітэктар-арыгінал. Імёны сваіх дзяцей, — Vera, Maxim, Basil, Viga (ад Jadviga), — ён зрабіў назвамі вуліц. Як разважала сама Вера Рыч, архітэктар, відавочна, быў беларусам на паходжанню. Калі б ён быў палякам, не назваў бы дзяцей Вера і Максім, для ўкраінцаў не ўласцівае імя Базыль. Беларусы ж выкарыстоўваюць усе гэтыя імёны» [3, с. 120].

Цікавымі, амаль містычнымі здарэннямі ў кантэксце славянства, як прызнавалася сама Вера Рыч, поўнілася ўсё яе жыццё. «*Акрэсліць творчы партрэт Веры Рыч адначасова і вельмі проста, і вельмі складана. З аднаго боку, гэты быў чалавек, моцна падпарадкаваны слаўным англійскім традыцыям. З другога, яе вызначала шчырасць, дабразычлівасць, сардэчнасць, адсутнасць цвярозага разліку і непрактычнасць. А яшчэ выбуховая эмацыянальнасць. За вонкавай хаатычнасцю і неарганізаванасцю — каласальная працаздольнасць», - падагульняе характарыстыку Т. Кабржыцкая [3, с. 126].*

Да сказанага варта дадаць, што Вера Рыч валодала ўнікальнымі здольнасцямі кантакту з аўдыторыяй, што было не раз засведчана пры яе сустрэчах са студэнтамі ў Кіеве, Львове. Свае выступленні яна магла суправаджаць спевам, ілюстравала сказанае танцамі, расказвала пра сябе ў эмацыянальным узрушэнні вельмі хутка і з гумарам. Пры ўсім дэмакратызме паводзін Веры Рыч нельга было не адчуць пры размове з ёю, як адзначыў кіеўскі кампаратывіст Д. Драздоўскі, што «*маўленне яе вышуканае, яно адпавядала стылю англійскіх лордаў» [гл. 7].*

Выступала Вера Рыч і ў Мінску. Пра яе сустрэчу з філолагамі БДУ, студэнцкай групай беларускіх украіністаў цікава расказаў В. Рагойша. У прыватнасці, ён падкрэсліў імправізатарскі талент паэтки. Свае амаль маланкавыя асацыяцыі яна магла амаль што імгненна таленавіта рэалізаваць у рытмічных радках акраверша.

Behold, ten young heads in a wondrous tableaU

Each studiously bent to can a booK

Learning a tongue, a poetry, a grammaR

Akin to theirs... This sight, like heaven's

mannA

Rejoices now my soul, To honour them, I

Uptight my voice, greet in congratulation

Students, and their good teacher, TatianaA.

Пры гэтым В. Рагойша заўважыў, што «*сутнасныя ключавыя словы, — у дадзеным выпадку Беларусь і Украіна, — утвораныя не толькі пачатковымі, але і апошнімі літарамі радкоў, што ў паэзіі сустракаецца вельмі рэдка» [4, с. 35].*

Засяроджваючыся на беларусазнаўстве Веры Рыч, яшчэ раз падкрэслім: і ўкраінскіх аўтараў, і беларускіх яна пачала перакладаць амаль адначасова. Сярод першых перакладаў Веры Рыч з украінскай і беларускай літаратур – свабодалюбныя творы Івана Франка - пралог до паэмы «Майсей», верш Якуба Коласа - «На чужыне» (1919). Перакладчыцкая беларусіяна Веры Рыч напоўнена творами Янкі Купалы (*Іван Дамінікавіч Луцэвіч, 1882 – 1942*), Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Алеся Гаруна (*Аляксандр Уладзіміравіч Прушынскі, 1887 – 1920*), Цёткі (*Алаіза Сцяпанаўна Пашкевіч, 1776 – 1916*), Алеся Дудара (*Александр Александрович Дайлідович, 1904 – 1937*), Ларысы Геніюш (*Ларыса Антонаўна Геніюш, 1910-1983*), Змітрака Бядулі (*Самуил Ефимович Плавник, 1886 – 1941*), Кандрата Крапівы (*Кандрат Кандратавіч Атраховіч, 1896 – 1991*), Вольгі Іпатавай (1945–), Янкі Сіпакова (*Іван Данілавіч Сіпакоў, 1936 – 2011*), Ніла Гілевіча (*Ніл Сымонавіч Гілевіч, 1931 – 2016*), у суаўтарстве з МакМілінам выкананы пераклад паэмы «Тарас на Парнасе» (1889). Урэшце ўвесь 50-гадовы творчы шлях Веры Рыч можна лічыць падпарадкаваным ідэі папулярызацыі ў свеце ведаў не толькі пра Украіну, яе і пра Беларусь. А гэта дае падставы лічыць яе своеасаблівым і паўнамоцным гуманітарным паслом украінцаў і беларусаў у англамоўным свеце. Пэўнае падагульненне зробленага знакамітай англічанкай на карысць

беларускай культуры - публікацыя Т. Кабржыцкай «З удзячнасцю – пра Веру Рыч», што ўбачыла свет пасля смерці перакладчыцы. Ажыццяўляючы экскурс у творчыя дасягненні Веры Рыч, аўтар вылучае для разгляду выдадзеную у Лондане (1971) ў перакладах Веры Рыч анталогію беларускай паэзіі пад метафарычнай назвай «Як вада, як агонь» («*Like water, like fire*»). І гэта цалкам лагічна, бо згаданае выданне паказальнае. У ім, як пазначана ў падзагалюўку, ахоплены перакладамі вялікі перыяд літаратурнага працэсу: «1828 – па сённяшні дзень» [гл. 6]. У анталогіі Вера Рыч выступае не толькі як перакладчык, яна – і ўкладальнік, аўтар прадмовы. Ёю зроблены і каментары да тэкстаў.

Відаць, нельга не пагадзіцца з В. Рагойшам, які асабліва высока ацэньвае працу Веры Рыч над перакладамі санетарыю Янкі Купалы. У 2002 г. у выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшла кніга санетаў Янкі Купалы ў арыгінале і ў перакладзе на сем еўрапейскіх моў, у тым ліку – на англійскую. Па прапанове ўкладальніка выдання В. Рагойшы ўсе 22 санеты песняра па-англійску ўзнавіла Вера Рыч. Калі з украінскага боку паказальнай з’яўляецца Шаўчэнкіяна Веры Рыч, то з беларускага боку асобнае слова падзякі заслугоўвае Вера Рыч за ўзнаўленне Купалавага санетарыя.

Увагу наступных даследчыкаў беларуска-англійскіх культурных кантактаў неабходна скіраваць на адносна нядаўняе выданне твораў класікаў беларускай літаратуры ў выкананні Веры Рыч, якое ўбачыла свет у Лондане ў 2019 г. 3 нагоды Міжнароднага дня роднай мовы Міністэрства замежных спраў прапанавала англамоўным чытачам кнігу «*A poetic treasury from Belarus*» («Паэтычны скарб з Беларусі. Свята жыцця і творчасці Веры Рыч») [гл. 5]. Гэта ўнікальны зборнік вершаў выбітных беларускіх паэтаў Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Багдановіча, упершыню апублікаваны ў беларуска-англійскім двухмоўным выданні. Вершы беларускіх класікаў, перакладзеныя англійчанкай Верай Рыч, былі ласкава прадстаўлены Беларускай бібліятэкай і Музеям Францыска Скарыны ў Лондане. Уступныя эсэ падрыхтаваны бліскучымі навукоўцамі і даследчыкамі літаратуры з Вялікабрытаніі і Беларусі. Кніга апублікавана выдавецтвам па ініцыятыве Пасольства Беларусі ў Вялікабрытаніі пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця.

Выданне «*A poetic treasury from Belarus*» мае прысвячэнне «*A celebration of the life and work of Vera Rich*». Кніга складаецца з трох вялікіх раздзелаў, у якіх на мове арыгінала і паралельна ў перакладзе падаюцца творы трох беларускіх класікаў – Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Да ўсёй кнігі ўступнае слова напісана праф. Джымам Дынглі. Літаратуразнаўчае слова пра Янку Купалу належыць, як пазначана ў выданні, «праф. Вячаславу Рагойшу з Мінска». Творы Якуба Коласа і Максіма Багдановіча прадстаўлены агляднымі заўвагамі праф. МакМіліна. Заключныя старонкі кнігі ілюструюць рэальную ўключанасць Веры Рыч у апошнія гады яе жыцця ў культурную атмасферу Беларусі. Падаюцца вершы Веры Рыч, напісаныя ёю ў час сустрэч з Вяч. Рагойшам у Мінску і Ракаве 1998, 2000, 2007 гадоў. Змешчаны і здымкі з пабыўкі Веры Рыч у Беларусі.

Падобнае двухмоўнае выданне – цудоўны плацдарм для перакладазнаўчага даследавання. Таму на заканчэнне хацелася б падкрэсліць, што згаданая кніга можа быць выкарыстана выкладчыкамі англійскай мовы і літаратуры ва ўсіх відах заняткаў – як практычных, так і семінарскіх, прысвечаных у тым ліку і вывучэнню спецыфікі мастацкага перакладу, менавіта – паэтычнага. Назапашаныя назіранні, аналітычныя разгляды паэтыкі арыгінала і перакладнога тэксту дазваляць сказаць сваё слова і адносна крытэрыяў перакладчыцкай дзейнасці Веры Рыч. Як паказваюць украінскія даследчыкі, першапачатковыя варыянты сваіх перакладаў Вера Рыч ацэньвала як правіла крытычна. Не спыняючыся на зробленым, яна працавала над удасканаленнем папярэдніх перакладаў, дамагаючыся найбольшай адпаведнасці да першакрыніц. Пра гэта выразна сведчыць, у прыватнасці, яе праца над узнаўленнем сродкамі англійскай мовы твораў Тараса Шаўчэнкі. Вядома дакладна, што толькі перакладу верша «Запавет» «Як умру, то похавайце...» яна аддала больш за 20 гадоў... Сённяшняя задача нашых даследчыкаў - прасачыць асобныя этапы працы Веры Рыч над перакладамі беларускіх аўтараў, вызначыць крытэрыі яе перакладчыцкай творчасці, разгледзіць яе дзейнасць не толькі як практыка, але і як тэарэтыка мастацкага перакладу.

Увогуле, падобнага роду даследаванні ўжо пачаліся. Узорным можна лічыць выступленні нашых калег з БДУ. З аналізам перакладаў Веры Рыч выступілі спецыялісты нашага філалагічнага факультэта. Як прыклад даклад калектыву выкладчыкаў англійскай мовы БДУ М. Дрозд, Ю. Сакаловай, Л. Хмурэц пад кіраўніцтвам доктара філалагічных навук прафесара Н. М. Ніжнёвай, што прагучаў на VI Міжнародных Купалаўскіх чытаннях (2002). Даследчыкі, разгледзіўшы працу Веры Рыч над узнаўленнем сродкамі англійскай мовы санетарыя Янкі Купалы, адзначылі, што *«і арыгінал, і англійскі тэкст нясуць аднолькавую сэнсавую нагрузку (што вельмі важна пры перакладзе). Англійскі тэкст таксама эмацыянальна афарбаваны, у ім адчуваецца голас аўтара. У цэлым паэтычная форма арыгінала вытрымана ў арыгінале – дзякуючы ўменню перакладчыцы ўлічыць і арганізаваць паэтычныя дамінанты ў адзінае цэлае. Але перадача сэнсу і духу арыгінала немагчыма без глыбокага пранікнення ў сутнасць усёй творчай спадчыны. А Веры Рыч, што ўзяла на сябе пэўныя абавязкі перад паэтам, удалося зрабіць свой пераклад фактам другой мовы, другой паэзіі»* [2, с. 222].

Такім чынам, яшчэ раз прыходзім да наступнай высновы. Мастацкі пераклад адыгрывае велізарную ролю ў міжнацыянальным узаемадзеянні. Вера Рыч - знакавая фігура ў гісторыі беларуска-еўрапейскіх працэсаў узаемапазнання і ўзаемазбліжэння. Беларусістыка, асаблівасці творчай стратэгіі, перакладчыцкі метады англійскага літаратара – ўсё гэта заслугоўвае цэласнага шматаспектнага вывучэння.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Дзюкава, Э. Ю., Кабржыцкая, Т. В. Скандынаўскія сагі: тэма паломніцтва і наша гісторыя / Фальклор і сучасная культура: матэрыялы Міжнарод. навук. канф., Мінск, 22–23 крас. 2008 г. У 2 ч. Ч 1. – Мінск: БДУ, 2008. – С. 105–111.
2. Дрозд М.Н., Ніжнёва Н.Н., Сакалова Ю.В., Хмурэц Л.Б. Санеты Янкі Купалы ў перакладзе на беларускую мову // Янка Купала і еўрапейскі літаратурны працэс: VI Міжнародныя купалаўскія чытання — навуковая канферэнцыя, Мінск, 4-5 ліпеня 2002 г. Укл.: А.Бурбоўская; Рэдкал.: В.Рагойша і інш. — Мн.: «Беларускі кнігазбор», 2003. – 236 с.
3. Кабржыцкая, Т. З удзячнасцю пра Веру Рыч – англамоўнага перакладчыка Купалавых твораў, украінскай і беларускай літаратур // Янка Купала: Дыялог з XX стагоддзем: X Міжнарод. Купалаўскія чытання, прысвечаныя 130-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Янкі Купалы: матэрыялы Міжнарод. навук. канф., Мінск, 20-21 чэрвеня 2012 г., - Мінск, 2013. – С. 119-127.
4. Рагойша, В. Пра жонку-юбілярку Таццяну Кабржыцкую. І крыху пра сябе // Роднае слова. – 2021. – № 9. – С. 31–38.
5. A poetic treasury from Belarus: A celebration of the life and work of Vera Rich. – London: Hertfordshire Press Ltd, 2019. – 154 p.
6. Like water, like fire. An anthology of Byelorussian poetry from 1828 to the present day. Translated by Vera Rich.- London, 1971.
7. Дроздовський, Д. Голос правди. Перекладач Віра Річ святкуе 70-річний ювілей у Києві / Дмитро Дроздовський [Электронны рэсурс]: www.vsesvit-journal.com/old/content/view/191/41/ Дата доступа: 15.10.2022.

Е. В. Зимина,

канд. філол. навук, доцент (Костромской государственной университет, Кострома, Россия)

ПЕРЕВОД РУССКОЯЗЫЧНОЙ ЮМОРИСТИЧЕСКОЙ ФАНТАСТИКИ НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК